

Inhoud

Woord vooraf	7
Inleiding	9
1 De vraag naar Gods leiding	13
2 Drie visies op Gods leiding	24
3 Voorzienigheid en de wil van God	41
4 Geleid door de Geest	56
5 Roeping	69
6 Leiding en heiliging	84
7 Wijsheid en onderscheidingsvermogen	97
8 De Bijbel en Gods leiding	112
9 Leiding en gemeenschap	127
10 Leren leven in de Geest	140
Literatuur	148

1

De vraag naar Gods leiding

Voor dat we in volgende hoofdstukken nadenken over de theologische vragen die opdoemen wanneer we nadenken over Gods leiding, moeten we eerst twee andere vragen beantwoorden. Allereerst moeten we ons afvragen waar we het over hebben als we zoeken naar Gods wil. In welke situaties komt die vraag bij ons boven en zoeken we naar een begaanbare weg? Daaraan gepaard kijken we ook kritisch in de spiegel van onze tijd en cultuur. Zou het kunnen dat het verlangen naar duidelijke leiding in moeilijke beslissingen typisch iets is van onze tijd, en zo ja, wat betekent dat voor het vervolg van dit boek?

Situatieschets

Allereerst die eerste vraag: hoe komt het eigenlijk dat zo veel christenen zoeken naar Gods leiding? In welke situaties komt deze vraag naar leiding sterk op ons af? Het gaat daarbij niet om situaties waarin we weten wat een goede of foute keuze is. Misschien willen we dan graag anders, maar ten diepste weten we dat er geen verdere leiding nodig is. God leidt de gelovige niet tot twijfelachtige of ronduit zondige beslissingen. Meestal speelt de vraag naar leiding in situaties die niet zo overduidelijk

moreel geladen zijn, waar niet één goede en één verkeerde beslissing is. Vaak zijn juist dat wel belangrijke beslissingen: Wat voor studie of werk zal ik gaan doen? Met wie zal ik trouwen? Waar gaan we wonen: dicht bij het werk, dicht bij een goede school voor de kinderen of dicht bij een kerk? Bij welke kerk sluiten we ons aan? Blijf ik dit werk tot mijn pensioen doen of heb ik nu nog de kans om naar een andere sector of baan over te stappen? Wat wil ik met mijn tijd gaan doen, hoe maak ik me nuttig nu ik met pensioen ben maar nog een goede gezondheid heb?

Het zijn allemaal belangrijke, ingrijpende beslissingen, maar op geen van deze vragen valt zomaar een eenduidig bijbels antwoord te geven. In alle genoemde voorbeelden is sprake van een veelheid aan mogelijkheden. Ook zijn de criteria om te beslissen niet vooraf duidelijk, terwijl de gevolgen wel groot kunnen zijn. Zulke belangrijke beslissingen kunnen we als mensen niet afdoen door een dobbelsteen te gooien of door dan maar gewoon een optie te prikken. We verlangen naar redenen die ons voorbij het gevoel van willekeur of de druk van de keuze helpen. En als gelovigen zijn juist dit de momenten dat we verlangen naar leiding. Juist bij zulke belangrijke maar ingewikkelde beslissingen vragen we God in ons gebed een tipje van de sluier op te lichten, een duwtje in de goede richting te geven. Op basis van het bovenstaande zou je kunnen stellen dat het, als we spreken over Gods leiding en over het zoeken naar Zijn wil, gaat om situaties waarvoor de volgende punten gelden:

1. Er moet een beslissing genomen worden met waarschijnlijk een aanzienlijke invloed op onze toekomst.
2. Er zijn verschillende goede opties beschikbaar.
3. We zijn tot op zekere hoogte vrij om tussen deze verschillende mogelijkheden te kiezen.

4. We raken verward, omdat er geen duidelijke criteria zijn waarop we onze beslissing kunnen baseren.

Als we de situaties waarin mensen verlangen naar leiding zo omschrijven, worden we meteen met de neus op de feiten gedrukt: we hebben tot op zekere hoogte te maken met een modern (westers) probleem. Modern, omdat in andere tijden veel mensen eenvoudigweg niet zoveel te zeggen hadden over hun toekomst. Er waren veel minder keuzemogelijkheden en de individuele vrijheid om je eigen keuzes te maken en je pad uit te stippelen, was niet te vergelijken met die van vandaag. En die tijd ligt ook in Nederland nog niet eens zo ver achter ons, hooguit enkele generaties. De meeste mannen werden eenvoudigweg wat hun vader was geweest en de meeste vrouwen bleven thuis bij de kinderen. Verhuizen deed je meestal hooguit binnen je eigen woonplaats en je huwelijkspartner kwam uit het plaatselijke 'aanbod'. Of je daar zelf iets over te zeggen had, was ook nog maar de vraag. Voor de meeste mensen in de geschiedenis, maar ook vandaag de dag voor het overgrote deel van de mensheid, is de dagelijkse realiteit veel grimmiger dan ze voor ons is. Zij zijn vaak noodgedwongen meer bezig met de vraag hoe te overleven dan met de vraag hoe zo veel mogelijk uit het leven te halen. Deze constatering neemt het belang van de vraag naar Gods leiding niet weg, maar helpt ons wel om vanaf het begin het thema enigszins te relativieren.

Tegelijk verklaart deze achtergrond waarom er nooit zo veel gesproken en geschreven is over Gods leiding als in onze tijd. Door de geschiedenis heen zien we dat religie bijna altijd gepaard gaat met aandacht voor zogenaamde 'goddelijke aanwijzingen'. Vaak was dat meer een vorm van bijgeloof dan onderwerp van grondige bezinning. Dit verschijnsel staat bekend onder de naam 'divinatie': het proberen om door middel van rituelen te ontdekken wat een god van zijn volgelingen wil.

Daarbij kunnen we bijvoorbeeld denken aan de oude geschiedenisverhalen over geneesheren die de ingewanden van offers 'lezen', aan het werpen van het lot, het werpen van runen of andere vormen van waarzeggerij. Een christelijke vorm, waarvan al heel vroeg in de traditie aanwijzingen te vinden zijn, is het 'prikken' van bijbelverzen, of het openen van de Bijbel op een willekeurige plaats, in de hoop dat God zo een duidelijke aanwijzing zal geven. Terecht zijn deze gebruiken door de traditie heen afgewezen als een oneigenlijke manier om met de Bijbel om te gaan. In de Reformatie zien we dat met name gereformeerde theologen zich afzetten tegen radicale stromingen die zich beroepen op allerlei vormen van directe communicatie met de Heilige Geest. Pas bij de puriteinen vinden we de eerste aanwijzingen dat mensen zich meer bezig gaan houden met de vraag hoe ze Gods wil moeten vinden. Ook daar blijft de afwijzing van bijgelovige praktijken die neigen naar waarzeggerij steeds doorklinken.

Pas in de tweede helft van de negentiende eeuw beginnen verschillende auteurs te schrijven over leiding en Gods wil in termen die ons vandaag de dag herkenbaar in de oren klinken. Dan komt vooral de vraag naar het *hoe* centraal te staan. *Hoe* kunnen we Gods wil voor ons eigen leven ontdekken? *Hoe* leren we Gods stem te verstaan? *Hoe* weten we of God ons leidt als we een moeilijke beslissing moeten nemen? Dit is ook de tijd dat de eerste lijstjes met 'stappen' ontstaan die we als gelovigen kunnen nemen om Gods wil te ontdekken. Een van de eerste concrete richtlijnen is afkomstig van evangelist en weeshuisdirecteur George Müller (1805-1898). Müller beschrijft voor zijn lezers hoe hij zich in de praktijk 'verzekert' van Gods wil. Allereerst, zo schrijft hij, is het belangrijk dat we geen duidelijke eigen voorkeur hebben en ons niet laten leiden door gevoelens of oppervlakkige indrukken. Daarnaast is het belangrijk dat we ons niet alleen op de Geest richten. God spreekt altijd door Woord én

Geest, en als we het Woord verwaarlozen, stellen we ons open voor allerlei waanbeelden. Müller kijkt naar wonderlijke omstandigheden als aanwijzingen voor Gods wil. Hij benadrukt daarnaast het belang van het specifieke gebed aan God om Zijn wil te tonen. Doorslaggevend is ten slotte of er op de voorgenomen beslissing innerlijke vrede komt. Als dat zo is, stelt Müller, dan hoeven we niet te twifelen of we Gods wil gevonden hebben.

Later zullen de verschillende inhoudelijke aspecten van Müllers benadering nog uitgebreider aan de orde komen, maar het is duidelijk dat hij veel invloed heeft gehad op latere schrijvers. Veel van de elementen die hij noemt, komen vandaag de dag terug wanneer het gaat om het vinden van de wil van God: het afleggen van de eigen wil, het belang van een specifieke vorm van bijbellezen en gebed, de overtuiging dat God duidelijk spreekt door bijzondere of onverwachte omstandigheden, en niet te vergeten de doorslaggevende rol van innerlijke vrede in het hart. Maar misschien is het meest cruciaal nog wel dat Müller zijn stappen beschrijft als een 'methode'. Wie zijn aanpak volgt, die mag ervan verzekerd zijn dat God leidt. Een spannende vraag is natuurlijk wel of we de Geest van de vrijheid en Zijn leiding zo moeten en mogen 'vangen' in een uitgewerkt stappenplan. De parallel met de neiging om de geloofsweg op een bepaalde manier te 'ordenen' is meer dan opvallend, en daar is de mainstream gereformeerde theologie toch altijd wat huiverig voor gebleven.

Rond de wisseling van de negentiende naar de twintigste eeuw verschijnen voor het eerst boeken die helemaal aan het thema van Gods leiding gewijd zijn. Deze boeken ademen de sfeer van Müllers korte lijstje. Onder invloed van charismatische en pinkstergelovigen neemt in de twintigste eeuw de aandacht voor de Geest en voor Zijn leiding alleen maar verder toe. Heel bekend is

bijvoorbeeld de slogan van Campus Crusade for Christ (in Nederland: Stichting Agapè) geworden: 'God houdt van je en heeft een wonderlijk plan met je leven!' Vandaag de dag is het thema leiding zo centraal komen te staan in de spiritualiteit van vele gelovigen dat er, zeker in het Engels, jaarlijks wel enkele boeken over verschijnen. Nog steeds hebben de meeste van die boeken een vrijwel uitsluitend praktische insteek, zonder veel aandacht voor de onderliggende theologische vragen.

Sociaal-culturele achtergronden

We hebben gezien dat de grote aandacht voor Gods leiding een vrij recent fenomeen is in de kerkgeschiedenis. Dat roept meteen een nieuwe vraag op: hoe komt het nu dat westerse christenen juist vandaag de dag zo bezig zijn met Gods leiding in hun leven? Die vraag moeten we niet alleen theologisch bespreken, maar er zijn ook duidelijk algemenere, sociaal-culturele redenen waarom de vraag naar Gods leiding in onze keuzes zo urgent is geworden. De meest basale aanleiding vinden we in het feit dat geen enkele generatie vóór ons zo veel verschillende keuzemogelijkheden heeft gehad op alle denkbare terreinen van het leven. Bijna iedere Nederlander heeft een ruime keuze uit verschillende opleidingen, beroepen en carrièremogelijkheden. Voor wie een partner zoekt, is tegenwoordig alleen het aantal christelijke datingsites al groter dan een paar generaties geleden het aantal huwelijkskandidaten. In vrijwel iedere woonplaats is een spectrum aan kerkelijke kleuren en smaken, en anders zijn we mobiel genoeg om naar een plaats verderop te rijden. Woningen kunnen we van achter onze computer tot in detail bekijken, desnoods aan de andere kant van de wereld. En dan hebben we het nog niet eens gehad over de vele kleinere beslissingen waar we regelmatig voor geplaatst worden.

Niet alleen het aantal belangrijke beslissingen dat we moeten nemen, ook de snelheid waarmee ze elkaar opvolgen is uniek voor deze tijd. Door de toegenomen welvaart, de steeds groeiende fysieke en sociale mobiliteit, en de vaak veel minder permanente aard van onze beslissingen worden we steeds voor nieuwe keuzes geplaatst. Gedane zaken nemen steeds vaker wél een keer, en in een gemiddelde carrière zitten tegenwoordig de nodige 'switches'. En dat heeft niet alleen positieve gevolgen. Steeds meer mensen beginnen onder de druk van het moderne leven te lijden. In allerlei talen zijn de laatste decennia woorden ontstaan voor het nadeel van onze eindeloze keuzemogelijkheden: denk maar aan ons eigen 'keuzestress', aan het Engelse 'paradox of choice' of aan het kernachtige Duitse 'Qual der Wahl' (de ziekte van de keuze). In dat licht bezien is het niet verwonderlijk, maar eerder logisch dat zo veel gelovigen verlegen zitten om Gods leiding in de vele complexe keuzes die vaak gemaakt moeten worden. We geloven immers dat God betrokken is op onze levens en willen niet onze eigen wegen gaan. Wat is dan logischer dan God te vragen ons duidelijk te maken welke kant Hij met ons op wil? Om te laten zien wat Zijn plan met ons leven is?

De keuzestress wordt vaak nog verder aangewakkerd door de innerlijke drive die we van alle kanten opgedrongen krijgen om uit ons leven te halen wat erin zit. We ademen allemaal in een atmosfeer waar we ons leven zo mooi of waardevol mogelijk moeten maken. Als we door onze keuzes en onze inspanning moeten zorgen dat ons leven verschil maakt, wordt de druk op iedere beslissing immens. In de kerk wordt soms nog wel wat tegenwicht geboden, maar tegelijk zit er in de gereformeerde traditie eenzelfde drive, het zogenaamde 'calvinistische arbeids-ethos'. De neiging om ons maximaal in te zetten wordt dan met een christelijk sausje overgoten, maar het effect ervan is meestal niet anders dan buiten de kerk. We missen een theologische visie op (het belang van) rust en ontspanning.

Psychologische duiding?

Wat moeten we nu met de bovenstaande informatie? Een cynische reactie zou niet helemaal onlogisch zijn. Kennelijk is het thema leiding vooral iets wat onze tijdgeest weerspiegelt, een geestelijke hobby van individualistische, moderne, westerse, rijke mensen. Helemaal onterecht is zo'n statement niet eens. Kennelijk zijn wij mensen geneigd om, geconfronteerd met de uitdagingen van onze tijd, te zoeken naar een vorm van vastigheid. Of naar een manier om de verantwoordelijkheid voor onze eigen beslissingen, die we soms lastig te dragen vinden, bij onszelf vandaan te schuiven en bij God te leggen. Als wij het niet meer allemaal kunnen overzien, dan moet God het maar zeggen. In de psychologie noemen ze dat een 'coping mechanisme', een manier van omgaan met iets wat je eigenlijk boven de macht gaat. De kans dat er mensen zijn bij wie het inderdaad zo werkt, omdat ze soms echt ten onder gaan onder de druk van oneindige mogelijkheden, is best groot. Toch kan daarmee voor ons niet alles gezegd zijn. We moeten de vraag naar Gods leiding ook serieus nemen als een diepgelovige en theologisch gefundeerde vraag en hoeven niet het kind met het badwater weg te gooien.

Of van de positieve kant benaderd: gegeven het feit dat dit de omstandigheden zijn waarin wij te leven hebben, kunnen we maar beter goed nadenken over het hoe en wat van Gods leiding, zodat we niet in extremen vervallen. Juist omdat onze levens zich afspelen in deze zee van mogelijkheden en de enorme verantwoordelijkheid die ze met zich meebrengen, moeten we soms een pas op de plaats maken en het onszelf en elkaar vragen: Wat betekent het eigenlijk voor ons dat we belijden dat Jezus de Heer van ons leven is? Welke consequenties heeft dat voor hoe we omgaan met onze tijd en met onze gaven? Het zou een zegen voor de kerk en voor haar leden zijn als we in de

gemeente elkaar onbevangener en kritischer durven te bevragen op de prioriteiten die we in ons leven stellen. Want weerspiegelen die maar al te vaak niet veel meer de cultuur om ons heen dan het geloof dat Jezus de Heer is van ons leven?

In onze antwoorden op deze vragen moeten we mijns inziens twee extremen vermijden. Aan de ene kant ligt er te sterk de nadruk op de keuzebiografie, onze verantwoordelijkheid om ons eigen leven vorm te geven. We zijn dan als mensen eigenlijk de 'auteur' van ons eigen levensboek. Veel moderne zelfhulpboeken zijn op dit principe gebaseerd in hun adviezen over carrière, timemanagement en het stellen van persoonlijke doelen. Het risico is dat we vergeten dat we ons leven te leiden hebben *coram Deo*, voor Gods aangezicht. Ook wordt in dit perspectief onderschat welke blijvend vormende en structurerende werking tradities en sociale verbanden hebben op ons leven.

Aan de andere kant bestaat er een vorm van voorzienigheids-geloof waar alles zonder omwegen toegeschreven wordt aan Gods leiding en waar God voortdurend allerlei concrete aanwijzingen geeft door opvallende of toevallige gebeurtenissen. Als we met die bril in het leven gaan staan, worden we (te) makkelijk meegezogen door allerlei indrukken, en vergeten we dat God meestal werkt door de *gewone* processen heen. Ook verliezen we dan uit het oog dat de leer van de voorzienigheid door de eeuwen heen een houvast geweest is in situaties waar dat geloof juist aangevochten werd. Vertrouwen in Gods zorgende en sturende hand is een *geloofs*vertrouwen, geen wereldbeschouwing die we zomaar aflezen aan de wereld om ons heen.

Consequenties

We gaan dus in dit boek verder op zoek naar een visie op Gods leiding tussen de genoemde extremen door. We doen dat in de overtuiging dat vragen naar Gods leiding een relevante, gelovige en theologische vraag is. We doen dat ook met in ons achterhoofd een paar belangrijke leerpunten die dit hoofdstuk ons opgeleverd heeft.

Hoewel het tegenwoordig heel vanzelfsprekend is om te zeggen dat we bij een bepaalde beslissing naar Gods wil moeten zoeken, is dat taalgebruik nog niet zo lang zo vanzelfsprekend. Een groot deel van de christelijke traditie zou zich afvragen waar we ons zo druk om maken.

We leven in een complexe tijd, en we zijn geroepen om juist in deze tijd te leven als christenen. We moeten er dan ook niet van opkijken dat we rond ingrijpende beslissingen vaak innerlijke verwarring ervaren. We moeten ons zeker niet aan laten praten dat dat wel zal komen doordat we niet ernstig genoeg naar Gods wil hebben gezocht of niet open genoeg zijn geweest voor Zijn aanwijzingen. Het leven is complex. Een theologie of visie op leiding die dat ontkent heeft weinig te bieden in de dagelijkse realiteit.

Hoe verleidelijk het ook is, we moeten voorkomen dat het zoeken naar Gods leiding of het beroep op Gods leiding als een 'pleister' gaat functioneren voor onze moeite om verantwoordelijkheid te nemen bij moeilijke beslissingen. Ook als we geloven in bepaalde beslissingen geleid te worden door God, blijven we verantwoordelijk voor onze eigen keuzes. We kunnen deze verantwoordelijkheid niet, met een beroep op Zijn leiding, afschuiven op God.

Een algemenere basisvraag onder het thema leiding is de vraag wat het voor ons betekent dat ons leven van God is. Dat is en blijft een goede vraag om in de gemeente met elkaar over van gedachten te wisselen. Zeker in een tijd waarin de cultuur onze neiging om op onszelf gericht te zijn vaak alleen maar versterkt, en we bezet kunnen zijn met het ‘maken’ van onze carrière, het verwezenlijken van onze dromen en het afvinken van onze *bucket list*, moeten we het elkaar blijven vragen: Waar doe je het voor? Hoe laat je in de keuzes die je maakt zien dat je gelooft dat je leven niet van jezelf is en niet om jezelf draait? Stroken de prioriteiten die je stelt wel met die overtuiging?

Gespreksvragen

1. Herinner je je een beslissing waarbij je zelf sterk de noodzaak van Gods leiding ervoer? Waarom was dat juist in die situatie zo?
2. De zoektocht naar Gods wil voor ons leven wordt in dit hoofdstuk benoemd als (ten dele) een luxeprobleem. Ben je het daarmee eens? Waarom wel of niet?
3. Wie zoekt naar Gods leiding, leeft in het geloof dat ons leven niet van onszelf is, maar dat God onze Heere is. Wat betekent dat besef voor jouw leven? Hoe probeer je in de keuzes die je maakt te laten zien dat je gelooft dat je leven niet van jezelf is en niet om jezelf draait?